

**United States Holocaust Memorial  
Museum  
Oral History Interview  
Hungarian Witnesses Documentation  
Project**

## Rácz Lajos

K: Jó napot kívánok.

I: Jó napot kívánok.

K: Legyen szíves elmondani a nevét.

I: Rácz Lajos.

K: Mikor született?

I: 1931. május 28-án születtem Ócsénybe.

K: Lajos bácsi, jártunk itt néhány héttel ezelőtt és akkor elmondta nekünk, hogy mire emlékszik a-

I: -igen-

K: -második világháborús időkből. Most azért jöttünk vissza, hogy mindezt videokamerára vegyük.

I: Tessék.

K: Most megint erről lesz szó, most megint ugyanarról lesz szó, amiről a múltkor. Legyen szíves felidézni, hogy itt Ócsényben milyen volt a viszony a zsidók, nem zsidók között. Egyáltalán kik laktak itt zsidók a faluban?

I: Hát itt- nem volt itt különösebb gond itt a zsidók, meg a magyarok között, szóval ilyen problémát én legalább is nem észleltem, hát gyerekfejjel hát mondjuk akárhogy is nézem a dolgokat, hát nem volt itt ilyen izé. Jártunk iskolába, és ott se, sose vót abbul, hogy na most, te zsidó, vagy nem zsidó, vagy nem is- ilyennel nem is foglalkoztunk mink sose. Meg hát akik itt laktak, ezek nem vótak egy nagyon gazdag zsidók, az biztos így van.

K: Kikre emlékszik, kik laktak itt?

I: Vótak itt a Schwartzék, Fillérék, Deutschok, Fleischék, meg még a zsidó kántor, akinek elfelejtettem a nevét, aki ró- lakott itt egy zsidó kántor is, itt a másik utcába, az. Vót itt jó pár család, hát-

K: Mivel foglalkoztak ezek a zsidó családok?

I: Hát, ezek nagy=nagy része ezeknek vót bótjuk, ilyen kereskedő-szerűség, ilyen szatócsbolt-szerűség vót, hát még talán hát én arra- vót itt egy Náci bácsi, Lő- Lőbliék laktak itt, azt- Lőbli vót a nevük. Azoknak a=azoknak az öregjük valami ilyen jó erős Náci bácsi vót, az mészáros vót, annak vót azt hiszem mészárszékjük is, meg ilyen koporsókat árultak, meg hát, mit tudom én, ami így a háztartáshoz köllött, meg faluba, meg amit vásároltak, ilyenek. Vót egy másik, aki abba az utcába laknak, ahol én lakok, abba az utcába, ezek a Schwartzék vótak, hát azok=azok a felesége, a Bella néni, az ilyen varrt szok- szokott varrni ilyen fehérneműket, hogy aztán milyen formába, vagy hogyan, nem tudom, csak volt két családjuk, vót egy Zsuzsi, meg a

Pisti, ezek vótak ketten. Hát a Zsuzsival jártam együtt iskolába, az eggyel idősebb volt, mint én, a Pisti az meg, azt hiszem, az olyan 35-ös-6-os körül lehetett az a gyerek, aki vót. Meg vót annak a Schwartznak az apósa vót, az öreg, úgy hítták, hogy Gyönyörű, az öreget, hogy milyen ragadványnév lehetett, vagy nem tudom micsoda, az öreg az nagyon jóba volt apámmal, mert tudja az szedte a vasat is, ilyen rosszvasat szedett össze, meg ilyesmi vót, meg egy rossz lova. Ugye abba az időbe nem ilyenek vótak az utcák, mint most, akkor sáros utca vót, az öreg fölrakodott, akkor megsüllyedt, akkor mindig szokott reggel korán gyünni, mert reggel ment mindig Bonyhádra vitte a vasat az öreg. Akkor mindig szokott apámnak ízélni, zörgetni az ablakot apámnak, má' hajnalba, hogy János bácsi, pedig fia lehetett volna neki ((nevet)), János bácsi legyen szíves segítsen kihúzatni, mert megsüllyedtünk az utcába. Hát innen tudom az öreget, hogy innen ösmerük, hogy- volt amikor megdöglött a lova, hát én gyerekek, mind afféle, hát falusi gyerek, apám húzatta ki az istállóbul a lovat, még arra is emlékszek rá, hogy az a döglött lónak a lába meg volt meredve, még az istállóajtónak a szárfáját is kiütötte. Még ezek megmaradtak nekem az én időszakomba. Úgyhogy én ezt tudom mondani, hogy ilyesmi vót. Sőt még ebbe az utcába laktak a Vigiserék is, a=a- itt ebbe az utcába.

K: Ők mivel foglalkoztak, a Vigiserék?

I: Tessék?

K: Ők mivel foglalkoztak, a Vigiserék?

I: Ők- azoknak is vót bótjuk, meg a=a Berci bácsi az ilyen lókupec, az ilyen lókereskedő vót az öreg, szeretett a vásárokra járni, ilyen kupeckedni, lovakat árulta, vett, adta. Meg a felesége hát gondolom a bótot meg az rendezte.

K: Az iskolába ezek szerint a Zsuzsival járt együtt-

I: -igen-

K: Az iskolába volt-e valami különbségtétel zsidók, nem zsidók között?

I: Nem.

K: Szóba került ez egyáltalán?

I: Nálunk nem volt, ilyenre nem=nem emlékszek egyáltalán, én nem tudok róla, hogy ilyen lett=ilyen lett vóna, gyerekek között nem is vót. Tanár- hát nem tanár, tanító, aki vót rektornak hítták, aki tanított bennünket. Nem- én erre nem emlékszek sose, hogy=hogy ilyen=ilyen valami zsidózás, vagy akármi lett volna velük.

K: Voltak-e ilyen csúfolkodások a zsidókkal kapcsolatosan, hallott-e ilyenről?

I: Nem, én itt- én nem ízéltünk ilyeneket, mert ilyen nem volt- nem-

K: Voltak-e dalok, amiket mondjuk így a zsidókkal kapcsolatosan énekeltek?

I: Hát: vót, mikor már nyilas figurák vótak, azok vótak, de hát azt- az én nem hallottam, úgy ott az iskolába meg nem is lehetett ilyent énekelni, meg hát ugye nem vót megengedve, vagy hasonló hát.

K: És akkor hol hallotta ezeket a dalokat?

I: Hát a rádióba is vót, meg hát- gyerekektől, a többiektől, akiktől hallottuk, ugye vótak ezek az erdélyi visszatérések, meg szóval annak az indulójára vót ilyen komponálás, tudja, hogy-

K: Mi?

I: Megálljon, majd spekulálok, hogy hogyan is van a izé.---*Elhangzott a szó, zeng az induló*- ez volt az izé és akkor erre valamit ilyen zsidó izé, hogy---nem- már nem emlékszek vissza pontosan a=a szövegre, ugye, mer az már nem most volt, hát ugye, meg nem is énekülte senki azóta, meg nem is hallottam már nagyon régóta, ez csak vót ilyen, ami hát ilyen csúfon- csúfolódós valami volt, tudja, ez a valami izé---*((fütyöl))*nem- nem jut eszembe.

K: *Elhangzott a szó*-

I: Tessék?

K: *Elhangzott a szó, zeng az induló*

I: Igen, *győztesek megint*- mit tudom én- *régi zsidaink*, szóval valahogy mit tudom én, milyen izé vót, hogy *édes zsidó*, meg ilyen valami ilyesmi féle vót, tudja, csak már nem-

K: És hogyan csúfoltak ebben a dalban a zsidókkal, erre emlékszik, hogy mi volt, ami ilyen negatív volt ebben a dalban a zsidókkal kapcsolatosan?

I: Hát nem volt olyan veszélyes valami ez, tudja, hát csak olyan=olyan izét- ahogy- mert azt hiszem ebbe van, hogy *nézd a külefet, hogy töri a követ, hogy jajgatnak mind, régi zsidaink*, vagy valami ilyes- valami ilyesmi volt ebb- ilyesmi is vót ebbe, valami izé, hogy ebbe a:

K: Nézd a külefet?

I: Igen, *nézd a külefet, hogy töri a követ. Hogy jajgatnak*- valahogy- nem vagyok benne biztos, hogy ez pont, de valós-

K: Mi a külef, vagy ki az a külef, vagy mi az?

I: Nem tudom, azt se tudom, hogy ez valami zsidó név-e, vagy nem tudom, mi lehetett, énfelelem lehetett az is, vagy- csak gondolom, hogy ez. Hogy ki szerezte, meg ki nem, azt nem tudom, hogy ki volt az izéje neki, hát szóval ilyen nótá ez=ezt vót ilyen, szóval ez a- az erdélyi bevonulásnak vót egy ilyen indulója, az- azt arra a dallamra lett ez valahogy komponálva, gondolom én. Hát azért mondom, hogy csak mán az embernek kimén az esziből ennyi idő után. Hát már hetven éve van körülbelül, hatvan-hetven év, hát az már nagy idő, úgyhogy és hát ilyen- ezt nem hallottuk addig a izéből.

K: Ezt akkor hol hallotta?

I: Tessék?

K: Kitől hallotta ezt akkor?

I: Hát ezt én magának meg nem tudom mondani, hogy kitől hallottam ((nevet)), hát vótak nagyobb gyerekek, meg ilyenek, akik tudja, ízelták. Hát akik-

K: Itt a faluban a gyerekek énekelték.

I: Hát vót olyan egy-kettő, aki így átízelták, így énekülték ezt, nem ám röndszörösen, vagy olyan ízébe, ha valaki tudta, hallotta így nem különlegesen nem vót ilyen, hogy- vagy talán zsidók előtt énekülte volna, vagy valami, csak hát ugye- gondolom ez valahogy ilyen kikerült ilyen propagandaként, vagy a fene tudja, hát nem tudom, mondom, erre nem emlékszők, mer mindönféle, mert nem is voltam olyan rettentő- 13 éves, 14? Hát nem nagyon ízelt, foglalkozott az ember ilyesmivel abba az időbe.

K: És Lajos bácsi emlékszik, hogy énekelte ezt a dalt annak idején?

I: Hogyan?

K: Emlékszik arra Lajos bácsi, hogy maga is énekelte ezt a dalt annak idején?

I: Nem énekültem én, hát minek énekültem volna én? ((nevet)) Se- nem ittam, nem ízeltam, nem vót ilyen semmi, hát mink ilyent nem csináltunk, legalább is e=e- ennyire jól nevelt vótam, hogy ilyet nem- meg hát mink jóba vótunk a izékkal- zsidókkal, mink nem csúfoltuk a izékat, ez ilyen csúfolás-szerűség lehetett, ez, aki így.

K: Más dalra esetleg emlékszik, ami így a zsidókról szólt?

I: Nem tudom, én másra nem nagyon- ez=e megmaradt így a izémbe, ez az egy pár izé, de nem tudok én mondani másikat nem.

K: Volt egy olyan, hogy *éljen a Szálasi*.

I: Na, hát ilyen- ez tudom, ezt hallottam, ez vót, ezt már ugye énekülték ezt, mikor már Szálasi került föl az izéra, az oroszok előtt már akko' nyilasok vótak akko' jobban, akko=akko' vót ilyen, hogy-

K: Hogy van ez a dal, ez a másik dal?

I: Hát akik=akik ilyent énekültek nem nagyon- hát esetleg aki be vót szívva, beszítottak, vagy mit tudom én, ilyen- akkor is vótak ugye lumpen akármik, ugye akiknek könnyen mönt a izé, akkor fölhajtottak pár pohárra, akkor ugye vót ilyen izé, de én nem-

K: Ez mi volt, ez a dal?

I: Tessék?

I: Ez a dal hogy volt? Ez a Szálasi?

I: Ez? Várjunk- (*dúdol*)

*Éljen a Szálasi, meg a Hitler/Aki a zsidókat bikacsökkal veri széjjel-* valami ilyesmi vót, a szöveg. Hogy aztán tovább hogyan van, arra már nem emlékszek, azt már nem tudom pontosan mondani, de hát ez vót=ez vót itten, hallottam kocsmába meg ilyen helön, ilyen (ivósok) meg mit tudom én, hát tudja, vót abba az időbe is.

K: Akkor voltak valószínűleg nyilasok is ekkor? Voltak nyilasok is itt Ócsényben?

I: Hát: itt vó- kettőt tudok én, aki- egyet úgy híttak, hogy nyilas Balogh, azt azér tudom, hogy nyilas Balogh, meg egy Balogh Lajos nevű atyafi vót, aki- úgy akik hát aszondták, hogy ezek nyilasok.

K: Tehát volt a Balogh Lajos és ki volt a másik?

I: Az Balogh--egyik a Balogh Lajos volt a másik, a Balogh István volt, de nem vagyok benne biztos, vagy István vót, vagy János, de-

K: Tehát mind a kettő Balogh volt.

I: Nem testvérek voltak, nem=nem testvér- nem testvér, két különböző izé volt, de mondom, mindegyik ilyen=ilyen Pestre járó vót, tudja, az ilyen mit tudom én, hogy mondjam magának, milyen manuszok vótak ezek. Ilyen nem: nem munkásembörök vótak, szóval abbul nem=nem gazdag emberek vótak, meg nem is izéltak, de ez ilyen- ez az egyik ez ilyen izékat járt, tudja ilyen- abba az időbe vótak ilyen (*sóhajt*) ilyen vízi patkányok, azokat szokta lüdzni, meg ilyen=ilyen semmi foglal- nem sok- szóval nem nagyon szerette a munkát az a=az a manus, az se, meg a másik se. Az is=az is Pestre járt, meg a rossebb tudja, hogy hova nem. Ezök ilyen- tudja hol itt, hol ott, ilyen=ilyen fazonú emberek vótak ezek. Aztán-

K: Mit csináltak ők, mint nyilasok, honnét derült ki, hogy ők nyilasok?

I: Hogy itten? Hát, én nagyobb izét nem tudok, csak mondom, hát úgy tudtuk-

K: Volt egyenruhájuk?

I: Nem!

K: Karszalagjuk?

I: Nem volt ezeknek semmi ilyen.

K: Csak mondták, hogy nyilasok?

I: Csak hát ugye faluba ösmer mindenki mindenkit ugye hát mondták, ez a nyilas Balogh. Hát ugye innen tudtuk, hogy ez a nyilas Balogh, meg az a másik, a Balogh Lajos, az is ilyen nyilas érzelmű manu- az nem volt talán annyira, vagy- tudja, de ez a=ez a- akit úgy híttak, hogy nyilas Balogh, úgy- direkt úgy hítták, hogy nyilas Balogh, de nem=nem viselt ez külön izé- ruhákat, itt falun nem vót ilyen izé, nem. Mikor-

K: Igen?

I: -miko' begyűttek az oroszok, minden, akkor ezek elmönte a pártba, ezek legtöbb ilyen, szóval ez a Balog is a rosszabb tudja, elmönte Pestre, aztán ez a másik, ez=e az mög itthon vót egy darabig, de ez is valamire el- elmönte valahova ez az embör is. Vagy hogy meghalt az anyja, meg a család, meg elizéltek, és akkor ez valahova elmönte. De hát ezek akkor ebbe az időbe ezek már akkor lehettek olyan 60-70 évesök, vagy ilyen- ehhö' hasonló valamik, vagy mit tudom- hát ilyes körül lehettek ezek az embörök abba a negyven-

K: Mondták azt, hogy- tehát hogy arra emlékszik, hogy mondták, hogy=hogy milyen eszméket kell vallani? Szóval hogy volt ideológiai szövegek ezeknek a nyilasoknak?

I: Nem=nem izéltak ezek, nem vót itt ilyen-

K: Propagálták az eszméiket?

I: Én nem emlékszők rá, kedves, én nem tudok róla, mer nem vót itt ilyen nagy szervezőtt valami, én nem tudok róla legalább, meg otthon se beszéltek ilyesmiről, hogy ezek valamilyen szervezet-

K: Ők csak- és ők énekelték ezeket a dalokat? Ezt a Szálasis dalt? Ők például énekelték?

I: Nem: ezt nem mondhatom, hát ott vót a kocsmá, ott a mi utcánkba, ahol én lakom, ott vót a harmadik ház a kocsmá, hát onnan szűródött ki, hogyha vót valami ilyesmi valami akármi, de hát ez se mindig vót ilyen, csak ha vót ilyen részegös, vagy akárki, vagy mit tudom én, hát ilyen manusok, akik- tudja, ilyen-

K: Mi történ azután a zsidókkal? Volt-e- tehát ugye azt mondtá, hogy tkp. megváltak, de aztán nyilván beálltak valamiféle változások itt Ócsényben és a zsidók életében.

I: Hát én nem tudok nagyobb- hát mikor vót- hát elvitték őket, azt tudom-

K: Azt megelőzően volt-e valami jele annak, hogy el fogják őket vinni?

I: Hát olyan vót, hogy becsukatták a börtönöket, az=az olyasmi vót, hogy az, hogy előtte má, mielőtt elvitték, meg hát a sárga csillag, meg ez a figurák, ilyen- hát ezt=ezt tudom, hogy vót, meg köllött nekik viselni, de hogy-

K: Mindegyik=mindegyik zsidónak föl kellett-

I: Tessék?

K: Mindenkinek, minden zsidónak föl kellett varrni a sárga csillagot?

I: Hát, én nem tudom, de azt tudom, hogy-

K: Láttá?

I: Úgy láttam, hogy vót, akinek föl vót téve a csillag- úgy- ez=ez vót, ez=ez-

K: És úgy jártak Ócsényben az utcán?

I: Igen=igen. Hát vót olyan, akinek úgy köllött izé- hát ha valaki nem, akkor csendőrök- gondolom abba az időbe ugye azok akkor vagy szóltak neki, vagy valami vót, nem tudom, arra- erre nem mondhatok semmit se, de biztos, hogy hát azért amikor az utcán vótak, akkor viselték, de hát nem tudom, meddig vót ez pontosan, mer aztán ugye hát egyszer csak aztán elvitték őket, ugye. Egy időszakba. Nem tudom, milyen izé vót, csak arra-

K: Voltak csendőrök Ócsényben?

I: Vót. Itt egy csendőrőrs vót itten.

K: Hány csendőr volt?

I: Itt, hát most azt nem tudom, hogy öt-e, hat-e, ilyes körül vótak itten.

K: Emlékszik rájuk? Név szerint?

I: Hogyne!

K: Meg tudja mondani, hogy kik voltak itt a csendőrök?

I: Emlékszek rájuk, hogyne, hát vótak itten---a--vót egy- vót Szabó nevű, Bozsó nevű, Horváth nevű, vót ilyenek- ezek=ezen az emberek. Hát ugye ezek- hogy mondjam, ezek tartották a rendet itt a izéba- hát mondjuk akkor-

K: Milyenek voltak ezek a ren- csendőrök?

I: Hát:--hogyan mondjam magának- hát ezek jobban tiszteletet parancsoltak, mind az izék. Tehát ezek azért ahol megjelentek, ott=ott látszott, hogy ott van valaki, ott=ott azért az kiderült, bárhol vót is, az ott ugye vagy elszédölgött, aki onnan aki egy ilyen nem rendesen viselkedő ember volt, vagy valami, vagy ilyesmi, hát vagy ott=ott nem kocsnába is, ha elmönte, hogy hát a faluba is járöröztek ugye mindig izé- ezek érdekes csapat vót ez. Hogy az- pedánsan, elegánsan, komolyan, ugye szuronyos puskával ott ezek tiszteletet parancsoltak. Ott a cigányok is féltek tőlük, mer hát ugye azért-

K: Volt, hogy erőszakoskodtak ezek a- tehát hogy ők testi fenyegetést alkalmaztak, ezek a csendőrök? Előfordult ilyesmi?

I: Hát gondolom, mer ugye hogyha valami vót, akkor ők lerendezték hirtelen, egy-két pofont lecsavartak a manusnak, aztán el volt intézve. Szóval-

K: Látott ilyet?

I: Hát én nem láttam, de hallani hallottam apámtól, meg hát akik vótak a izébe, kocsnába, meg ilyen verekedős heleben, vagy ilyen nem vótam, de hát ahol apám ott mondta, hogy hát ugye ezek nem csináltak ezek ebből problémát, hogy- ünekik



több=több vót megengedve, mind a mostani rendőröknek, vagy ilyenek. Hát ott nem ráncigálta a cigány a csendőrt, azt biztos. Szóval ilyen- ahol az megjelent, ott=ott tiszteletet parancsolt a környezetnek, akárkinek.

K: Volt olyan, mondjuk a zsidókat valamilyen módon bántották ezek a csendőrök?

I: Hát hogyne, vót, akit bevitték az őrsre, vót, akinek vót tudják orvhalászok, orvvadászok-

K: De zsidók közül is volt olyan?

I: Tessék?

K: A zsidók közül volt olyan, akit bántottak, vagy bevitték?

I: Én ezt nem tudok, nem hiszem. Hát én=én nem emékszők ilyenre, hogy a zsidók azok nem voltak ilyen=ilyen duhajkodó akárkik, én erről nem=nem- én ezt=ezt úgy tudom, hogy én legalább is nem tudok ilyesmit, hogy ezek valaki is egyáltalán valakit bántottak volna. Ezek=ezen egy csendes, normális népek voltak, ezek nem- én nem tudok róluk, hogy ezek valakivel is veszekedtek volna, sose hallottam ilyent.

K: Azt említette, hogy be kellett zárni a zsidó boltokat.

I: Tessék? Az-

K: Be kellett zárni a zsidó boltokat.

I: Igen, azt egy idő után bezáratták velük. Mikor hát ugye ez a- mielőtt elvitték őket, előtte már bezáratták valamennyivel. Hogy mennyivel, azt nem tudom pontosan, de vót, hogy bezárták a boltokat, akkor nem engedték őket így-

K: Ki rendez- rendelte ezt el? Miért kellett bezárni?

I: Hát ezt se tudom én, hogy ezt ki- ezeket a dógokat ki intézte. Hát gondolom, hogy hát a--a község=községnél vót hát a jegyző vót, meg bíró aki vót főjegyző, bíró, de a=a csendőröket azt hiszem, aztat a megyei főszolgabírónál, vagy valaki, vagy ilyen lehetett, az=az vót az irányítójuk ezeknek. Hogy aztán egyébként ki csin- vagy hogy milyen nexusba vótak a izéval, azt nem tudom. Mondjuk így a község- hát a község vezetőivel is biztos valami=valami formába vótak valami izéba, jegyzőre gondolom, mert hát a bíró is csak ilyen izé vót, aki vót a község bírāja, hát mondjuk az lőtt volna a feje a községnek, de jegyző vót, aki felelt a dógokért, meg mindenért. A bíró az- hát az=az ilyen választott bíró vót, akinek nem vót mindennap be kő- nem mindennap ment be a hivatalba, vagy ilyen szóval.

K: Mi volt aztán a boltokkal? Tehát bezártak, és akkor kinyitottak újra, más tulajdonosokkal, vagy mi volt?

I: Hát, hogy mi lőtt vele, azt én nem tudom pontosan. Gondolom, hogy azér amit tudtak elmentettek, vagy ismerősöknek, vagy valakinek.

K: Hallott ilyenről?

I: Nem hallottam, de gondolom én, hát szóval azután mi megtanultuk ezt a kulákmizériával, meg egyebek, hogy az ember így egyszer csak arra gondolok, hogy azok, akik hát ismerősökhöz, vagy valakihöz elvitték, vagy azt se tudom- nem tudom, mit csináltak velük. Ez=ezen a részen. Mer hát amiko' elvitték őket, akko=akko se- hát elvinni nem tudtak elvinni mindent.

K: Az iskolában is kellett hordani a Zsuzsinak, Pistának a sárga csillagot? Láttam, hogy ők sárga csillaggal járnak iskolába?

I: Azt=azt nem mondhatom, mer nem tudom biztosan, nem emlékszek rá, de mint hogyha lőtt volna, hogy az iskolába is talán vót neki, föltötték-e, vagy ott levőtte-e, nem-e nem tudom. De hát vala- vót az utcán vót, az utcán biztos, hogy vót, ott láttam, hogy vót nekik csillag.

K: Járt leventébe a Lajos bácsi?

I: Hát egy évig jártam én, én az utolsó izé vótam, 31-es, ez a hogyhíjják, ez az utolsó év vót, amit leventébe jártam, egy=egy évet, mer akkor begyűttek az oroszok, azt utána má nem vót ilyen, ugye akkor megszűnt a levente.

K: Ki volt a leventeoktató?

I: Hát, itten- itt vót egy izé, hát--egy ta=egy tanító vót itten, a katolikus tanító vót, egy- az vót szóval először egy Nagy László nevű tanító vót, az vót a leventeparancsnok egy ideig, szóval akkor az kiöregödött, akkor aztán ez a- vagy lemondott-e, azt nem tudom, egy másik embör, az=az vót az izé, a katolikus iskolába vót ez a-

K: Hogy hívták?

I: Nemes Jánosnak hívták, de meghalt má' az atyafi, úgyhogy. Az Nemes Jánosnak hívták.

K: A leventébe járhattak zsidók?

I: Tessék?

K: A leventébe járhattak zsidók? Vagy ez csak a keresztényeknek volt?

I: Hát, én nem tudom, kedves, hát ilyen nem vót a leventébe, én legalább is mivelünk nem jártak zsid- zsidó nem vót a leventébe, mer nem is vót- ugye a Zsuzsi vót, akkor ő: Lö- Löbliéknél, ott a gyerek fiatalabb vót, meg a Schwartzéknál is a gyerek fiatalabbak vótak. Egy lőtt volna, az egy évvel vót öregebb, mind én, Donát Gyuszi nevű, de az meghalt a gyerek, az=az nem járt már leventébe az.

K: A leventébe elhangzott valami a zsidókkal kapcsolatosan? Leventeoktatáson?

I: Nem, én=én erre nem emlékszők, én nem=nem tudok ilyent, hogy azokba hogy valamit-

K: A Nemes János az mondott valamit a zsidókkal kapcsolatosan?

I: Nem=nem vót ilyen nekünk, semmi. Én- hát mink ilyen kisebb levették vótunk, ugye vótak nagyobbak, akik hát ugye mer három vót egy kö- vót egy aki hát a katonaságho' mönt vóna, mer ugye ilyen- hogyan mondjam maguknak- hát el vótak osztva ugye ezek, akik fiatalabbak vótak, akkor közép- izésak, meg vót hát akik bevonulás előtt vótak katonák, vagy izék, levették, hát azok vótak a jobban a nagyobbak.

K: De volt szó ideológiáról, politikáról. Nem volt szó?

I: Nem, minekünk nem vót ilyen, mink soha nem- arról nem is beszéltek.

K: A múltkor említette, hogy ez a Nemes János nem nagyon szerette a zsidókat.

I: Hát az vót ugye az=az talán ilyen hogy minek, minek se, nem tudom, az nem nagyon sze- hát az nem izé-

K: Mit mondott a zsidókról?

I: Hát a fene tudja. Azt nem mondhatom, hogy- de azt tudom biztosan, hogy az inkább ilyen=ilyen izés érzelmű vót, hogy most azt azért nem sze- hogy=hogy a hivatalába kapcsolatba az mondta- úgy mondta-e vagy szívbü csinálta-e, vagy hogyan, azt nem tudom, de az biztos, hogy- mer az=az izéta, az=az=az fő=főhogyhíjjákulta, szólt a tanítványainak, amikor meghalt ez a Donát gyerek, aki elmönt- aki abbu elmönt, akkor azt ott- azt izélta, azt nem (hagyta szó nélkül), hogy mér möntek el a temetésre. A zsidó-

K: Még egyszer, hogy volt?

I: Tessék?

K: Tehát miben nyilvánult meg az, hogy ez a Nemes János nem szerette a zsidókat? Ez hogy derült ki Lajos bácsi számára? Hogy ez a Nemes János levanteoktató-

I: -hát így derült-

K: -nem szerette a zsidókat?

I: -ki, hogy ugye izéval aki szólt a kollegáknak, akik vótak, hogyha elgyűttek oda izéba, hogy mér mentek el.

K: Hova?

I: Hát mér möntek el a temetésre. A zsidó gyerök temetésire, tudja.

K: A Donát Gyuszi temetésére?

I: Annak a Donát Gyuszinak a temetésire, hogy mér möntek el, ilyent=ilyent hallottam, hát ugye mer hát ugye akkor megosztott vót az iskola, katolikusok is külön vótak, meg a reformátusok is. Ez katolikus tanító vót, ez=ez a=ez a Nemes János, ez=ez ilyen nevű.

K: És mit mondott a Nemes János pontosan? Hát körülbelül mit mondott a Donát Gyuszival kapcsolatosan?

I: Hát azt, hogy mér- mér möntek el a zsidó gyerök temetésire. Hát nem neköm monda, mer én azt nem hallottam, csak hát ugye vót játszókollega, vagy ilyen izék, akkor' avval beszélgettünk, ugye ilyent, ennyit=enntit mondott, hogy hát nem tetszött neki, hogy elmöntek, meg ilyen.

K: És más alkalommal elhangzott valami a részéről a zsidókkal kapcsolatosan?

I: Nem tudom, kedves, azt=azt nem mondhatom, azt nem tudom, mer' hogy mi vót, vagy hogyan vót, de azután meg áttért ő az izéba, rögtön a másik oldalra, mikor oroszok után mindjá' áttért a másik felire, úgylahogy.

K: A Nemes János is?

I: Ez is, persze, mindjá' kabátot cserélt, kifordította az izét, azt-

K: De ő is nyilas volt, Nemes János is nyilas volt?

I: Rosseb tudja, énfelülem lehetett az is, nem tudom, hát érzelmileg előfordulhat, mer nem valószínű, hogy ennek Nemes volt a neve, az öregapjának is- szóval én úgy gondolom, nem tudom biztosan, de valahova erre a högyek közé való vót, az pedig az inkább ilyen sváb származék lehetett, vagy valami. Valami=valakije sváb is vót biztos, mer beszélt németül is, úgylahogy ez az ember. Egyébként egy nagyon- nagyon szép hangú, jó ő: jó svádájú, egy ilyen 190 fölötti manusz vót, ez a szivar, ez így tenyérrel tudott ütni az ember valagára olyant, hogy az--vakargatta egy darabig. Szóval jó-

K: Megütötte magukat Nemes János?

I: Így leventébe egyszer nekem odahúzott egyet így a faromra ((nevet)) az-feküdtünk, ott lustálkodtunk, tudja, mer minket kisebb- mivelünk nem sok mindent csináltattak, csak ilyen lapátútattak, tudja ilyen futballpályát építettünk, meg fákat ültettünk, meg hát szóval ilyen egy kis alaki vót, ilyesmi vót nekünk, azt a- ott a fűvön lefeküdtünk, aztán ugye nem vöttem észre, hogy ű gyütt, aztán akkor odarántott a faromra egy izé- hát ennyi vót /az ösmeretségöm nekem a- ((nevet)) vagy a konfliktus, ami- ez Nemes velem izé volt. De mondom, kiváló hangú embör vót, szóval nagyon-nagyon tudott énekelni, és jó izéje vót ennek, tudja, temetésökön maga izélta- szörözte az éneköt is, a szövegöt is, dallomot is, minden, nagyon szépen tudott énekelni. Szóval azért=azért néztek el neki több mindent a faluba is mán a hívek is, hogy ez ilyen szivar vót.

K: Mondta, hogy aztán a zsidóknak ki kellett rakni a sárga csillagot, aztán be kellett zárni a boltjaikat-

I: -igen-

K: -mi történt aztán az öcsényi zsidókkal?

I: Hát azután- hát akkor egy darabig még itt vótak, egyszer aztán valamikor együtt az izé, elvitték őket, el köllött nekik mönni. Ugye akko' azt hiszem, Szekszárdra, ott volt talán valami gyűjtőhely, vagy nem tudom biztosan, de-

K: Ez hogy volt, hogy emlékszik rá Lajos bácsi?

I: Úgy=úgy kocsival így-

K: De jött valami- tehát mi volt, milyen valami jött valami értesítés, vagy ez hogy volt pontosan?

I: Hát hogyan vót, hát a kis motyójukkal a kocsival fölpackolták a kocsikra, aztán elvitték, elkísérték a csendőrök.

K: Lajos bácsi látta?

I: Hát én láttam olant, hogy itt möntek a kocsival, hát ott=ott nem vótunk, mer arra azér az embör vigyázott, hogy hát oda nem nagyon mönt el nézelődni, vagy valami, de hát amikor a kocsival az utcán ugye hát azér láttuk, hogy kísérik őket a izéba.

K: Hol látta? Hogy kísérik őket?

I: Hát itt a főutcán, csak izéná' itt ki- hogy vit- möntek el az izék.

K: Kiket látott?

I: Hát én ezöket láttam, az izéket, a---itt a---Löbliéket láttam, miko' azokat így erre az utcába álltak, vagy möntek, de ugye idősebbek vótak, azt is vitték a kocsin, azok ültek az izén, a kocsin. Hogy aztán a-

K: Hány ilyen kocsit látott? Hány ilyen szek- szekerek voltak ezek, ugye?

I: Hát nem tudom, hát egy párat láthattam én többet is, vagy keves- nem tudom biztosan, hogy mennyi, az embör nem nagyon szeretött ilyen helön sürgölődni-forgolódni, de hát ugye a utcába györökféle, vagy ilyen izéba- láttuk azér, hogy hát-

K: Hány szekeret látott Lajos bácsi körülbelül?

I: Én nem tudom biztosan, hogy hány=hányan vitték, hát kettő biztos mönt, két szekér az vót.

K: Ki hajtotta a szekeret?

I: Hát a- azt se tudom magának megmondani, hogy most melyikek vótak az izék, hogy mostan a Deutsch=Deutschék vitték-e őket, vagy a Vigiseréknek a lovaik möntek a izéval, a kocsikkal, szóval hát arra már nem emlékszek én, hogy-

K: Ki volt a szekéren? Kiket vitték?

I: Hát azok a családok, akikbe (a izé is) vót.

K: De kikre emlékszik ott a szekéren, kiket látott a szekéren?

I: Hát ezt a Náci bácsira emlékszők én, az az öreg ilyen jó nagydarab embőr vót az öreg, azt láttam, meg ott vót egy másik idősebb ilyen öreg bácsi, az is=az is vót a szekéren, aztán azon kívül, hogy a gyerekek, hogy az fönn ültek-e, nem-e arra már nem emlékszek pontosan, de gondolom, hogy azokat is föl engedték ülni a kocsira, ha vót hel, vagy ilyes valami.

K: Volt náluk csomag?

I: Hát, gondolom. Hát kocsin láttam má menet közben akkor én ugye úgy gondolom, hogy lehetett valami csomagjuk is valamilyen- nem valamiféle- valamennyi vót nekik, biztos. Mer hát azér azt hiszem, valami kis csomagot engedtek vinni, sokat nem, azt hiszöm, de valamennyit engedtek nekik vinni. Még=még a- itt a- ezők a Vigiseréknek a- a lovaikra még apám vót a gondnok, ő izélta, mer köllött- ki köllött jelölni valakiket, tudja, akiket ismerősebbek, vagy olyanokat, akik hát akik gondozzák a lovakat, vagy gond- nem úgy- lovat gondozzák, hanem a gondozóra figyelni, meg arra, hogy hát a lovak rőndbe lögyenek, vagy el legyenek látva, meg ilyen. Ilyen vót ezekné' a Vigiseréknek vót apám ilyen izé egy=egy=egy bácsi, az=az vót náluk ilyen kocsis-féle, egy idősebb embőr, az=az rőndözte a lovaikat.

K: Kísérte a szekereket valaki?

I: Én azt hiszem, csendőrök möntek velük úgy valahogy-

K: Hány csendőr volt?

I: Azt nem tudom pontosan. Hát egy-kettővel- hát kettő szokott menni mindég velük, gondolom több nem nagyon mönt, mer az nem is nagyon möhetett több velük, kettő-

K: Emlékszik, hogy kik voltak ezek?

I: Azt- arra nem emlékszők, hogy melyikek vótak a csendőrök, azt nem mondhatom, mer nem tudom pontosan. Hát-

K: Milyen- csak azt látta, hogy elmennek a házuk előtt, vagy?

I: Igen, hát itt mentek a ház előtt, az úton möntek az izék. Hát ugye az embőr úgy volt vele-

K: És lehetett valamit mondani? Vagy hallott, hogy ők mondtak valamit a- egymásnak, vagy maguknak?

I: Nem: hát nem- olyan- annyira közel nem mönt az ember, tudja, meg hát azér gondolom azt nem is engedték vóna, hogy közel menjenek, vagy fene tudja-

K: Csendőrök hogyan viselkedtek? A csendőrök, hogyan viselkedtek?

I: Hát azok normálisan, nem vótak az- ezek nem vótak ilyen goromba embörök, a izék, ezökkal pláne így aki űk is érezték má' akkor, hogy nem stimmöl így semmi, a háborúnak a vége van, ugye, vagy nem- vesztesök löszünk, akkor má gondolom gondolhatták azok is és akkor szelídebbek is lehettek talán, vagy-

K: És látt- tehát többen álltak kinn a faluból az utcán, többen nézték ezt, hogy ott mennek?

I: Hát persze, ott vótak akik hát- akik szomszédok, meg uanok vótak, ugye azok azér' jobban odafigyeltek, hogy ugye meg gyűttek, látták, hogy pakolnak, vagy valami, akko' ugye azok hát azér jobban ki-kinéztek, vagy láthatták űket.

K: Mit mondtak a szomszédok?

I: Tessék?

K: Mit mondtak a szomszédok, mit szóltak a falubeliek, amikor vitték el a zsidókat? Mit mondtak?

I: Hát--hát sajnálták űket, hát gondolhatja, hát jó szomszédok voltak, nem=nem vótak ezek veszeködős emberek.

K: Mit mondtak? Emlékszik, hogy még mik hangzottak el, milyen megjegyzések?

I: Hát, arra nagyon nem, hát hogy mit mondtak. Hát ugye sajn- azt, hogy sajnálták űket, hát mink is sajnáltuk ugye a mi szomszédaink vótak ezek a Vigiserék, ugye a Pistát is, mög a Zsuzsít is elvitték, ugye hát azok- ezeket izéltük, hogy hát sajnálta az embör, hogy hát elviszik űket, a gyerököket. Hát ugye szülők jobban izélták, de azér mink ugye, mind afféle gyerök, hát nem olyan nagy izéval- komolyra vöttük mink ugye még abba az időbe eztet a dógokat. Nem figyeltük akkor anny- akkora nagy izét- mi nem csináltuk-

K: Volt, aki esetleg örül, azt mondta, hogy- vagy volt, aki egyetértett azzal, hogy elviszik őket, vagy örült annak, hogy elviszik a zsidókat?

I: Én nem tudom. Hát nem hiszöm. Hát sokan nem- hát előfordulhatott talán, hogy vót egy-kettő, akinek talán tartozása vót a zsidókkal, vagy valami ilyen, az=az örülhetett énszerintem. Ezt már csak én most mondom, mer izéba nem tudom, csak hát gondolom, mer uanok, mer másképp azér nem bántottak ezök senkit, nem csináltak semmi különösebb izé- nem is vót itt ilyen, hogy haragudtak vóna a zsidókra, vagy valami, itt ezek- ebbe a faluba. Mer én legalább is nem tudok, meg nem is hallottam még beszéd közbe se, ha idősebbek beszéltek, vagy ilyesmi vót.

K: Mennyi ideig állt kint az utcán, mennyi ideig nézte ott, hogy mennek el a zsidók?

I: Hát, még elmöntek. Tudja, ott a-

K: Mennyi volt ez? Órákon át- keresztül, vagy?

I: Á, nem volt ez órák- elmönt- elmöntek, azt akkor hát az embör bemönt, vagy monda benn, vagy valakinek, vagy valamit izé, az embör akkor bemönt, akkor mondtuk, hogy elvitte- elmöntek ám ezök- elvitték a zsidókat, vagy elvitték, ezt a kocsi elmönt, láttuk ezöket vitték, vagy ilyen valami. Azt akkor úgy otthon hát anyám, vagy öreganyánk, vagy valaki, hát nem vót kinn, arra nem látták, hogy akkor az ember monda, hogy hát hogy ilyet-

K: Ők mit szoltak, a felnöttek mit szoltak mindehhez?

I: Hát sajnálták őket, hát gondolja el csak, hogy azért akinek semmi=semmi köze nem vót az izého', nem bántottak senki, hát akkor minek izé- hogy- még hogy elvitték, de ugye nem is tudtuk akkor még, hogy=hogy mi ez, hogy hova viszik, vagy mi történik velük, ugye akkor ez=ezt még nem tudtuk, hogy ilyen haláltábor, meg gettó, meg kutyafüle, ugye ez má- az a szó is azután született mög, a gettó, mikor a zsidókat elvitték a izéba- Szekszárdra, gettóba, ugye azt se tudtuk, mit jelönt az a gettó, ugye falun. Hogy eszik-e, vagy isszák, ugye fogalmunk se vót ilyesmirül.

K: Mi lett aztán a házukkal, meg az üzleteikkel?

I: Hát, én nem tudom, hallja, hogy azok azt=azt- aztuán mi történt, vagy ki röndölközött fölötte, vagy mit- ezt=ezt nem tudom, hogy ez=e- hát úgy-

K: Vigiserék házával mi lett?

I: Tessék?

K: A Vigiserék házával mi lett?

I: A Vigiserék házával? Hát, azt miko' visszagyüttek, akko' visszagyütt a izé. Egy vő- egy vő gyütt vissza, de hát a rokonokbu más nem gyütt vissza, csak az- ott egy vő, azt akkor a testvérjiek, egy Deutsch nevűek, hogy azok adták-e el, vagy azok örökölték-e meg, vagy=vagy valami másik hozzátartozó lött, azt nem tudom pontosan. Hát mer azért gyüttek haza egy páran-

K: Kik jöttek haza?

I: Hát vót egy Donát, ennek a Donát Gyuszinak az apja, akit=akit- aki meghalt, az a fiatalember, annak, akkor vót a Deutsch Sándor bácsi, az gyütt vissza, a-

K: Elvitték a Deutsch Sándort?

I: Igen, az vót az is a gettóba, Szekszárdon, csak aztán az hogyan azok=ezen hamarabb vissza- valahogyan ezek hamarabb visszagyüttek. Aztán a Fillér Dezső, az gyütt még vissza, akko' vót két lány, egy Schöpfer Sári nevű, meg egy nem is tudom, annak mi vót a neve, a másinak, leánnak, mer elfelejtöm a neveket, ezök gyüttek vissza. Ezök=ezen- tudom, mer ezök elmesélték, hogy őket-

K: Mit meséltek?

I: Tessék?



K: Mit meséltek?

I: Hogy ők úgy szabadultak meg, valahol, ahol vótak a- tehát a izéba, ott, ahol el-zsidókat irtották, ott a-

K: Auschwitzban?

I: Auschwitzba, gondolom ott, vagy másik helyen, nem tudom micsoda, csak azt mesélték, hogy ők úgy menekültek meg, hogy előttük vót még egy csoport izé---a gázkamrába, azokat bevitték, ők löttek volna a következő soron, de má' arra nem vót idejük, mer akkora má' az orosz páncélos gyűtt be, emitt meg álltak a izék, a némöt páncélos állt az ablak- a túlsó felin, a kapun meg gyűttek be az oroszok, és akkor ők így menekültek meg, mer ha azok öt percet, vagy tíz percet késnek, akko' ők is bekerülnek abba a izéba. Még aszondta, amikor gyűttek be, akkor hamar becsukták az ajtót- becsukták arra a csoportra, ők löttek volna a következők, csak akkorra már az oroszok bejöttek-

K: Ezt ki mesélte, ezt a történetet?

I: Tessék?

K: Ezt ki mesélte, ezt a történetet?

I: Ez a=ez a Schöpfer Sári, meg ez az Ibi, valamilyen- milyen Ibi is vót a neve, várjon csak-

K: Fleisch?

I: Tessék?

I: Nem Fleisch, Fleisch az anyja vót Fleisch ennek az Ibinek, annak Fleisch- valami Fleisch Jolán vót azt hiszem az anyja, vagy ilyen valami, de ez- Versinszki vagy valami ilyes- hasonló nevű valami izé vót. Ezek=ezen mesélték eztet.

K: Mi lett az ingósággal, a holmikkal, amik bent voltak a házakban, meg az üzletekben?

I: Ezt nem tudom, hallja, ezt én nem mondhatom, mer nem tudom. Hogy aztán-

K: Volt, hogy kinyitották ezeket a házakat, üzleteket, és elvitték az ingóságot?

I: ((köhint)) Hogy aztán mikor begyűttek az oroszok, hogy akko' löttek-e ezek elizélva, föltörve, vagy valami csinálva, vagy=vagy akko- az=azután semmisültek-e meg, vagy nem tudom, mer szóval ez-

K: Üresek lettek a házak aztán egy idő után?

I: Ez- ezök=ezen üresek löttek, oroszok után ezök üresek löttek a házak, mer abba mind=mind valami orosz akármilyen izék vótak benne.

K: Kik?

I: Ilyen=ilyen- a háború alatt a front alatt ilyen- például ott a Fleisch-házba ott nagy vágá- izé olyan, mind egy vágóhíd, olyan volt ottan. Odahordták az állatokat, azt vágták, azt vitték a frontra tovább az oroszoknak, ahogy mönt a front erre fölfelé tovább. Az=azt=azt tudom, hogy- meg hát itt ilyen zsidó házba is ott is ilyen- hogy kik laktak benne, vagy mi fene, arra má' nem emlékszők, de addig nem lakott abba senki. Oroszok után valakik talán.

K: Arról tud, hogy esetleg falubeliek vittek el holmikat a házakból, üzletekből?

I: Nem tudok, errő nem hallottam, én ezt=ezt nem mondhatom, mer nem tudom. Hát--hogya ki vitte el, mi vitt el, vagy azután mi jött azután möntek-e el vele, tudja, hogy oroszok után, akkor ugye szabad vót minden utána egy darabig, ugye végig- ez az izé vót, azt akko' ugye sokan akko' (zabálás miatt)- bemönt, hogy azt hogy csinálták, mint, az már nem tudom.

K: Lajos bácsi, köszönöm szépen, álljunk meg most egy pillanatra.  
Lajos bácsi, egy pillanatra leálltunk, most akkor folytatjuk.

I: Jó.

K: Vissza szeretnék kérdezni azzal kapcsolatosan, hogy=hogy ugye rákérdeztünk, vagy beszélünk arról, hogy a Vigiserék háza ott volt a szomszédban, Lajos bácsiék szomszédjában a Vigiser-ház. Vagy közel volt.

I: Igen, hát közel vót, hát három ház vót közte.

K: Három ház. Mi lett- akkor ott voltak mellette, ott éltek mellettük, és hát láthatta Lajos bácsi, hogy mi történt azzal a házzal, miután őket elvitték. Ugye, jól sejtem?

I: Igen.

K: Mi történt a Vigiserék házával?

I: Nem Vigiser- a Vigiseréké itt vót, ez a---

K: Jaj, bocsánat, akkor lehet, hogy rosszat mondtam.

I: Nézze csak meg, a Vigiserék háza az ez volt, a izé- az öreg- az izé az Schwartz-Schwartz-ház.

K: A Schwartz-ház volt közel Lajos bácsiék-

I: A Schwartz-ház volt mi- minekünk közelebb hozzánk, az-

K: Ja, akiknek a lovát segít a-

I: Az=az, aki ott az öreg zsidónak a izéje, aki-

K: Mi lett a Schwartzék házával akkor?

I: Hát kedves, nem tudom megmondani pontosan. Hát az lőtt vele, hogy azt valaki eladta. Mer ez nem is egy egész ház volt, ez egy=ez egy olyan porta vót, tudja, hogy ez egy ilyen két megosztott izé vót, két- ketten laktan abba azon az egy portán, két különböző ház vót, és akko' hogy aztán- eladták azt a házat, valaki, hogy aztán azt ki adta el, hogy azt=azt- hogy zsidó hitközség-e, vagy=vagy valami zsidó szervezet-e, vagy nem tudom, mer hát azoknak én nem tudok, hogy marad vóna ösmerősük.

K: De azt látta esetleg, hogy a házból visznek ki valamit, holmit, valamikor?

I: Hát hallja, nem tudom, azt nem láttam. Én ilyent nem láttam. Onnan sok valamit nem lehetett kivinni, ez egy ilyen alacsony kis- kis nádas ház is vót, úgyhogy ez=ezők nem- ezők egy szegény zsidók vótak énszerintem.

K: És a Vigiser-házból?

I: Tessék?

K: A Vigiser-házból?

I: Hát ott=ott lehetett talán ott talán jobban. Hát a bót is vót nekik, meg a lovak vótak nekik, ugye hogy aztán azokkal=azokkal mi történt, azt=azt nem tudom biztosan. Hogy ez hogy lett, hogy a Deutschék- mer a Deutsch az a Deutsch Sándor bácsi, aki meggyütt, az a- izéből, az=az a Vigisernének a testvérje vót. Hogy azok egyáltalán, hogy meg a Fleischékkal is valami rokonság vót, mer a házak ezek valahogy-

K: Szóval Lajos bácsi nem nagyon tudja, hogy konkrétan mi lett ezekkel a házakkal.

I: Nem. Hát azt=azt nem tudom. Hát nem-

K: Meg a benne levő holmikkal mi lett?

I: Nem is foglalkoztunk vele ugye, hát nem egy olyan izé vót ez, oroszok után ott az az biztos, hogy az kirámolta valaki, hogy aztán előtt-e má', vagy=vagy az oroszokra rá lett fogva, aztán a magyar oroszok vitték el, olyan elő is fordulhat, mer vót.

K: Kik? Magyarok, vagy oroszok?

I: Magyar oroszok ((*nevet*)) tudja, mink azt szoktunk mondani, vótak ilyen tolmácsok, meg ilyen akármik, akik itten azér- tudja, kihasználták a- azt a=azt a-

K: Együttműködtek az oroszokkal, vagy-

I: Igen=igen-

K: -vagy barátkoztak az oroszokkal?

I: -igen=igen=igen. Ezek tudtak beszélni a tolmácsok, meg ilyen- ilyen vót, szóval-

K: Ezek voltak a magyar oroszok.

I: Ezek. Mink úgy szok- hát úgy mondták, hogy ezek a magyar oroszok. ((nevet))

K: Mi volt akkor, amikor bejöttek az oroszok? Mi történt akkor, mi- volt- volt, hogy erőszakoskodtak ott a helyiekkel? Hallott ilyenről?

I: Hát egy-két helön hallottunk ilyent, hallott- hát a faluba, hogy vót ilyen, hogy nőekkel izéltak ott egy- egyet tudunk ilyent, hát aztán azon kívül-

K: -az ki volt?

I: -nem nagyon- hát itt mifelénk, ahol mink lakunk, szóval meg itt a falu közepe felé, itt ugye- itt izék vótak, mer ahogy elmöntek a némötök innen, meggyüttek az oroszok, ugye akkor rögtön a röptért mindjá' kézbe vötték az oroszok. És még a=a balatoni harcok, meg ez a székesfehérvári, meg ez a nagyobb izék vótak arra, ellenállások, innen jártak bombázni a repülőket, és itt azér ugye a izék átvonultak, a- az az első hadsereg, tudja, aki hát ugye jobban ő: tudott szörözni, meg vinni akármiket, ugye hát azok amit uannak éroztek, azt elvitték.

K: Azt mondta, hogy hallott olyat, hogy valakit- hogy nőekkel szemben erőszakoskodtak. Milyen konkrét esetről tud, amikor nőekkel szemben, vagy valaki- tehát hogy nőekkel szemben?

I: Hát nem tudom, egyet hallottam, azok meghaltak már-

K: És ez ki volt?

I: -az a család, kihaltak a izé- a férje odavolt a- Oroszor- izé- fogságba vót a háború alatt fogságba esett, annak a feleségit, azt erőszakulták meg, arrul hallottunk, ezt az egyrű' tudok. Hát aztán vótak itt azér akik besegítettek egyébként is, tudja úgy.

K: Hogyan segítettek be?

I: Hát úgy, hogy vót itt- hogy mondjam magának, ezt nem köllene fölönni ezt a részt, mer-

K: Mire gondol, mi- mi az, hogy besegítettek?

I: Nem akarom=nem akarom mondani név szerint a izé- tudja, hogy vót itt kurva bőven, akik segítettek az oroszoknak.

K: Tehát voltak lányok, akik pénzért árulták a testüket?

I: Hát abba az időbe nem pénzér' de ilyen ruháér, ezér-azér, mer ilyesmi vót. Szóval-

K: Falubeliek.

I: Itt falubeli, hát akik ilyen izék vótak, tudja, má arru is tudom biztosan, hogy énnéköm a konfirmáló ruhámat anyám cserélte egy ilyen asszonytu', aki azt úgy szolgáltatásér' kapta ezt a ruhát, ezt a ruhaanyagot. Hát abba az időbe ugye nem lehetett röndös ruhaanyagot kapni, vagy bótba, vagy ilyen helön, ugye és akkor ettü a

nénitü meg anyám valami- nem tudom, pénzér-e, cseréér, valamiér megkaptuk a- én ezt azért ez mondhatom biztosan, hogy így vót, hát ilyesmi is vót itten. Hát azér itt.

K: De más- tehát egy ilyen erőszak- megerőszakolásról hallott Lajos bácsi.

I: Én egyet=egyet tudok a faluba, hogy aztán volt-e több-e, nem volt-e, hát ugye nem nagyon dicsekedtek vele, még ha véletlenül előfordult is valami, de én többet nem hallottam, ezt az egy nénit hallotta, ezt=ezt az egy asszonyt hallottam én, ezt az egyet.

K: Férfiakkal volt, hogy erőszakoskodtak, esetleg valakit bántalmaztak, megöltek oroszok?

I: Nem, itt=itt a faluba ilyen nem=nem volt, nem=nem tudok ilyenrü. Itt=itt nem ötek meg senki, itt a faluba nem lőttek le senkit itt már azér rendőzöttebb izék gyűttek, tudja itt má' röpülősök gyűttek. Itt rengeteg izé vót, röpülős vót, meg ilyen, a faluba, jobban azok az első, akik hát jobban rabultak, vagy mit tudom én, mit csináltak, jobban tudtak szerezni, azok ugye addigra má' okosodott itt sokat a népség, azér mikor már elvitték a- eldugdosta az ember a ruháját, a jobb ruhákat, csizmát, cipőt, meg ilyeneket, szóval, mer ugye ez- csizma- az volt nekik a nagyon izés- nagyon tetszetős a ruszkiknak. A csizmát azt lehúzták a izének a lábáru is, a bírónak a lábáru is, az (gyütt fogadni) és akkor egy liter pálinkával és ottan itt a templom előtt, itt a szobor ahogy van, az öregöt oda leültették, a csizmát a lábáru' lekapták, kapott két rossz cipőt, aztán avval elballagott haza. Pálinkát is elvötték tüle, úgyhogy nem respektáltak arra, hogy ű a falu bírója és fogadja őket. ((nevet)) Hát ilyen=ilyent tudok, errü- ezt tudom, mer ugye ez=ez így vót.

K: Lajos bácsi, köszönjük szépen.

I: Kérem.

K: Köszönjük-